Selv mord og selvmordsforebygging blant homofile og lesbiske

Ved Eva Friis

Det er ikke bare lett i starten å erkjenne at man er lesbisk eller homofil. De færreste styrter hjem til mor eller far for å fortelle nyhetene. Selv om mor og far ikke er uttalt negative til homofile, så er dette sjelden en god nyhet. Mange bruker lang tid på å overhodet "innrømme" det for seg selv. De fleste lesbiske og homofile tar ikke livet sitt. Men noen gjør det.

Spesielt unge homofile menn ser ut til å være en risikogruppe. Forskning viser at sammenliknet med andre utvalg er de to til seks ganger mer utsatt for selvmord og selvmordsforsøk (Offerdal 1995). I "Report of the Secretary's Task Force on Youth Suicide" (1991) antas det at av 5000 selvmord blant unge kvinner og menn i USA i 1989, står unge lesbiske og homofile for hele 30% av de utførte selvmord.

Unge lesbiske og homofile

Dette stemmer overens med en uttalelse fra Helsedirektoratet i England som i sin årsrapport for 1992 om helsetilstanden blant unge viser til at en fjerdedel av ungdom som begår selvmord, gjør det fordi de ikke har kunnet akseptere sin homoseksualitet (Offerdal 1995).

Det har vært lite fokusert på lesbiske og homofile som risikogruppe i Norge, og det er ikke gjort noen empiriske undersøkelser. Men fordi forståelsen av og holdningene til kjønn, familie og seksualitet trolig er grunnleggende like i Vesten, kan man anta at unge homofile og lesbiske er en høyrisikogruppe i forhold til selvmord og selvmordsforsøk også i Norge (Offerdal 1995).

Holdninger til lesbiske og homofile

Holdningene til lesbiske og homofile endres stadig i positiv retning. Bildet er sprikende, og det er fortsatt en del mennesker som har negative holdninger.

Offerdal (1995) knytter det at unge homofile og lesbiske er en høyrisikogruppe når det gjelder selvmordsforsøk, til de negative holdninger som eksisterer, særlig blant ungdom, og den mangel på sosial støtte som mange unge homofile opplever i vårt samfunn.

To større undersøkelser foretatt av Ungforsk i 1994 og 1995 hvor utvalgene var på henholdsvis 5400 og 4000 ungdommer, viser at norske ungdommer uttrykker temmelig negative holdninger til lesbiske og homofile. Undersøkelsene viste at ungdom rangerer homofil ungdom som de minst likte ungdommene (Andersen 1997).

Ut fra de refererte undersøkelsene kan vi anta at ungdom i dag som oftest har en negativ holdning til homofile og lesbiske. Dette kan gjenspeile at ungdom har utviklet en negativ holdning til homofili gjennom å vokse opp i et samfunn som marginaliserer homofile og lesbiske. Dette fører til at lesbiske og homofile blir en fremmed gruppe.

Forholdet mellom samfunnsmessig sosial aksept og selvmord kommer tydelig fram i en amerikansk undersøkelse som viser at svarte homofile er fire til seks ganger mer utsatt for selvmord enn hvit homofil ungdom (Offerdal 1995).

Homofile og lesbiske som uensartet gruppe; risikofaktorer for selvmord

Homofile og lesbiske er ikke en ensartet gruppe og en bør trolig snakke om grupper av lesbiske og homofile som mer utsatt for selvmord og selvmordsforsøk. Undersøkelser viser at det er et omvendt forhold mellom psykososiale problemer og alder når en står fram som homofil. Tendensen er at jo yngre, jo dårligere mestrer en det å akseptere at en er homofil. Andre risikofaktorer synes å være utypisk kjønnsadferd (femininitet), rusmisbruk, lavt selvbylde, familiekonflikter, avvisning av familie og venner, depresjon, lav sosioøkonomisk status og prostitusjon. Undersøkelsene viser i tillegg at unge homofile menn er mer utsatt for selvmordsforsøk enn unge lesbiske kvinner (Offerdal 1995).

'Jeg er homofil, mamma og pappa. Men det er for tøft.'

(Blikk 1995, Dagbladet 15/8-95)

Hva er det som gjør at unge homofile og lesbiske er en risikogruppe når det gjelder selvmord?

Vår kultur støtter ungdoms heterofile utvikling gjennom forskjellige skikker, ritualer og retningslinjer. Det heterofile barnets heteroseksualitet blir speilet, idealisert og utviklet videre. Det homofile barnets seksualitet blir det ikke. Offerdal (1995) ser på det å være homofil i lys av Kohuts teorier om narsissisme og stiller følgende spørsmål: Kan det å være annerledes som følge av å være homofil føre til narsissistiske mangelbehov, i form av mangel på speiling og bekreftelse? Han diskuterer også økt risiko for selvmord og selvmordsforsøk blant unge homofile i lys av det å være annerledes, å bli avvist, følelsen av isolasjon og tapsopplevelser. (Eksempel på tapsopplevelse er den reduserte muligheten for å kunne få barn.) Disse utfordringene er ikke eksklusive for homofil ungdom, men de møter trolig flere av dem.

Foreldrene til homofile er sjelden homofile, og fordi så få homofile er synlig i samfunnet, vil homofil ungdom oppleve en mangel på positive rollemodeller. Det er i dag svært få offentlige personer og "helter" som står offentlig fram som homofile og lesbiske.

Forebyggende tiltak

Første steg i forebyggingen av selvmord og selvmordsforsøk blant gruppen unge lesbiske og homofile må være erkjennelsen av at lesbiske og homofile er en risikogruppe. Like viktig er det at helsepersonell tilegner seg kunnskap om homofili, og da særlig de områder som utgjør potensielle stressorer og som berører gruppens minoritetsstatus. Jo større kunnskap som fins om dette innenfor helseapparatet, desto mindre blir faren for stigmatisering og marginalisering (Benum 1997).

Hvis en antar at andelen homofile klienter er lik andelen i befolkningen for øvrig, innebærer det at ca. hver 20. klient er lesbisk eller homofil. Uten kunnskap er det sannsynlig at terapeuten, som de fleste andre, antar at klienten er heterofil inntil det motsatte er bevist (Green 1994). Det er ikke sikkert klienten tåler å ikke bli sett enda en gang. Man må

tørre å spørre om seksuell orientering.

Det mest opplagte selvmordsforebyggende tiltaket i forhold til gruppen lesbiske og homofile er holdningsendringer i befolkningen. Her må staten ta et mye større ansvar enn hva den gjør i dag. Vel- dig lenge har man vært redd for at positiv informasjon om homofili vil kunne bidra til at flere blir homofile. Redselen er be- traktelig mindre utbredt i dag, men den henger fortsatt i.

Hva kan LLH bidra med?

Noe av det viktigste i "komme ut- fasen" er å treffe andre homofile og få noen å identifisere seg med. Homofile er vokst opp med samme kulturpåvirkning som heterofile, og er i utgangspunktet like fordomsfulle som heterofile. Akkurat som for heterofile er det å møte homofile den beste kur mot "homofobi" og å endre holdninger.

Landsforeningen for Lesbisk og Homofil frigjøring (LLH) er en interesse- organisasjon som arbeider politisk og sosialt for at homofile, lesbiske og bifile skal kunne leve åpent uten frykt for å bli sosialt utstøtt, diskriminert eller trakassert. Organisasjonen består av kvinner og

menn med ulike politiske standpunkter, religiøse overbevisninger, etiske ståsteder, ulike livsstiler og aldersgrupper.

LLH har lokallag i de aller fleste fylker. Lokallagene organiserer, etter størrelse og ressurser, forskjellige sosiale arrange- menter og aktiviteter. Målet er at en gjen- nom å treffe andre homofile og lesbiske skal kunne få en styrket selvfølelse og trygghet. Ungdomsgruppa i Oslo driver en ungdomstelefon for hele landet hvor man kan ringe for å få kontakt og for å få svar på spørsmål. I Oslo finnes det også en egen rådgivningstjeneste for homofile og lesbiske. Tilbudet ellers varierer dess- verre mye i forhold til stedets størrelse. I enkelte byer finnes det overhodet ikke noe tilbud, mens man for eksempel i Oslo har en egen faddertjeneste for ungdom, og en egen ukentlig "ta imot nye (TIN)"- kafé.

Eva Friis er medlem av arbeidsutvalget i Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH) og redaktør og bidragsyter til LLHs kompendium "Vite for å forstå". Hun er utdannet sivilingeniør og jobber med forskning og utvikling i Raufoss Technology.

Litteratur om homofili og selvmordsproblematikk

"Vite for å forstå"

Å være homofil eller lesbisk i Norge i dag kan være en følelsesmessig og sosial belastning. Homofili er likevel i liten grad til stede som tema i utdanningen av helsepersonell. Når klienter oppsøker helsevesenet på grunn av psykiske problemer, er det heller ikke vanlig rutine at helsepersonell spør om sek- suell legning. Problemer knyttet til homofil orientering vil derfor ofte bli oversett. I tillegg til negative holdninger i befol- kningen representerer denne usynligheten et problem.

Med dette utgangspunktet har Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring gitt ut artikkelsamlingen "Vite for å forstå. 10 artikler om homoseksualitet og lesbiske og homofiles livs- vilkår i Norge i dag". Kompendiet er spesielt beregnet på lærere og studenter ved helserelaterte utdanninger og på profesjonelle helsearbeidere. Hovedvekten er lagt på psykologiske og kliniske tema og problemstillinger som det er viktig for behandlere å ha kunnskap om. Selvmordsforebyggende arbeid blant unge homofile og lesbiske er tatt opp i et eget kapittel.

For mer informasjon ring gjerne LLH sentralt, tlf. 22 36 19 48.

Litteratur

Andersen, N. Er lesbiske kvinner og homofile menn fortsatt stigmatisert i Norge? Notat om holdninger overfor lesbiske kvinner og homofile menn. I Vite for å forstå. - Oslo : LLH, 1997

Benum, V. Stigmatisering og minoritetsstress: Behovet for kunnskap i møtet med lesbiske klienter. I Vite for å forstå. - Oslo : LLH, 1997

Green, B. Lesbian and gay sexual orientations: implications for clinical training, practice and research. I Greene, G. & Heerek, G.M. (Eds.) Lesbian and gay psychology: theory, research and clinical applications. Volume 1. Sage 1994.

Offerdal, A. Selvmord og selvmordsforsøk blant unge homofile menn. Forekomst sett i lys av homo- negativisme og identitetsutvikling: et litteratur- studium. - Bergen 1995. Hovedoppgave ved Universitetet i Bergen, Det psykologiske fakultet

Illustrasjonsfoto fra Løvetann, temanr. om selvmord (foto: Joanne Hoy)

Tidsskriftet Løvetann

er et kultur- og fagtidsskrift for lesbiske og homofile. Nummer 2 1998, som kom ut i april, er et eget temanr. om selvmordsproblematikk blant homofile og lesbiske. Med økt viten følger økt evne til å forstå, og dermed også til å hjelpe. Kompendiet og det nevnte temanr. av Løvetann representerer viktige bidrag til dette, og anbefales.

"Vite for å forstå", red. Vår Benum, Eva Friis, Asle Offerdal, er utgitt i 1997 av Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring, p.b. 6838 St. Olavs plass, 0130 Oslo, tlf 22361948 og kan bestilles her, det koster kr. 138.

Tidsskriftet Løvetann distribueres gjennom Narvesen. Dersom du skal bruke det aktuelle temanr. i arbeidet ditt, kan det bestilles direkte fra redaksjonen, p.b. 6745 St Olavs plass, 0130 Oslo, tlf: 22 36 00 78, faks: 22 20 61 75, e-post: lovetann@sn.no. Så lenge førsteopplaget varer, tas kun betalt for forsendelsen.

Ingebjørg Hestetun